

Retten til å bestemme over eget liv.

Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020)

Sluttrapport

Innholdsfortegnelse

Om denne rapporten	4
Oversikt over status for tiltak	5
Ansvarlige departementer og direktorater:	8
Innsatsområde 1: Et styrket rettsvern for utsatte personer.....	9
Tiltak 1. Vurdere innstramminger i ekteskapsloven for å bekjempe barneekteskap og bigami.....	9
Tiltak 2. Utvidelse av tidsfristen for oppheving av tvangsekteskap skal utredes	9
Tiltak 3. Kriminalisering av utenomrettslige og religiøst inngåtte tvangsekteskap skal utredes.....	10
Tiltak 4. Utvidelse av avvergingsplikten til å omfatte tvangsekteskap skal utredes	10
Tiltak 5. Utvide bestemmelsen om mishandling til å omfatte storfamilie	10
Tiltak 6. Gå gjennom regelverk og praksis i forbindelse med flergifte og transnasjonale serieekteskap	11
Tiltak 7. Forbedre retningslinjene om etterlatte barn i utlandet	11
Tiltak 8. Sikre oppfølgingsamtale for elever som skal flytte til utlandet uten sine foreldre	11
Innsatsområde 2: Styrke hjelpen til personer som bryter med familie og nettverk	13
Tiltak 9. Innføre mentorordning for unge som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap.....	13
Tiltak 10. Evaluere botilbudet i barnevernet for unge under 18 år som er utsatt for æresrelatert vold eller tvangsekteskap og vurdere nye støttetiltak	13
Tiltak 11. Etablere retningslinjer for politiets beskyttelse av trusselutsatte	14
Tiltak 12. Styrke veiledning av voldsutsatte personer som flytter til ny kommune	15
Innsatsområde 3: Endring av holdninger og praksis i berørte miljøer.....	16
Tiltak 13. Styrke undervisningstilbudet Vold i nære relasjoner for voksne innvandrere	16
Tiltak 14. Utvikle opplæringstilbud for ressurspersoner fra berørte miljøer	16
Tiltak 15. Videreføre tilbudet om dialoggrupper mot vold med beboere i asylmottak	17
Tiltak 16. Utrede opplæring for religiøse ledere.....	17
Tiltak 17. Styrke opplæringen om godt foreldreskap	18
Tiltak 18. Styrke informasjon om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, og kjønnslemlestelse	18
Tiltak 19. Øke informasjonsarbeid til utsatte om deres rettigheter	21
Tiltak 20. Sikre relevant undervisning i skolen om vold, seksualitet og seksuell grensesetting	22
Innsatsområde 4: Styrke kunnskapen i tjenestetilbudet.....	23

Tiltak 21. Øke kunnskapen om vold og overgrep i de helse- og sosialfaglige profesjonsutdanningene	23
Tiltak 22. Øke kunnskapen om vold og overgrep i de helse- og sosialfaglige profesjonsutdanningene.....	23
Tiltak 23. Styrke lokal og regional samordning og samarbeid i arbeidet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse	26
Tiltak 24. Forsterke arbeidet hos politi, skole, familievern og utenriksstasjoner	27
Tiltak 25. Forsterke behandlingstilbudet til utsatte for kjønnslemlestelse	30
Innsatsområde 5: Styrke forskning og øke kunnskapsdeling	32
Tiltak 26. Styrke forskning om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og flergifte	32
Tiltak 27. Styrke nasjonalt og internasjonal samarbeid for utveksling av kunnskap og erfaringer	32
Tiltak 28. Utarbeid en internasjonal strategi mot barne- og tvangsekteskap	34

Om denne rapporten

Dette er sluttrapporten for tiltakene i handlingsplanen. Siden handlingsplanen ble lansert har integreringsarbeidet flyttet fra Justis- og beredskapsdepartementet (JD) til Kunnskapsdepartementet (KD), arbeidet med tro- og livssyn har flyttet fra Kulturdepartementet (KUD) til Barne- og familiedepartementet (BFD), og arbeidet med likestilling og diskriminering har flyttet fra BFD til KUD.

Oversikt over status for tiltak

Av totalt 28 tiltak i handlingsplanen er 4 pågående og 24 ferdigstilt.

Nr.	Tiltak	Ansvarlig dep.	Status
Innsatsområde 1: Et styrket rettsvern for utsatte personer			
1	Vurdere innstramminger i ekteskapsloven for å bekjempe barneekteskap og bigami	BFD	Ferdigstilt
2	Utvidelse av tidsfristen for oppheving av tvangsekteskap skal utredes	BFD	Ferdigstilt
3	Kriminalisering av utenomrettslige og religiøst inngåtte tvangsekteskap skal utredes	JD	Ferdigstilt
4	Utvidelse av avvergingsplikten til å omfatte tvangsekteskap skal utredes	JD	Ferdigstilt
5	Utvide bestemmelsen om mishandling til å omfatte storfamilie	JD	Ferdigstilt
6	Gå gjennom regelverk og praksis i forbindelse med flergifte og transnasjonale serieekteskap	JD	Pågående
7	Forbedre retningslinjene om etterlatte barn i utlandet	BFD	Ferdigstilt
8	Sikre oppfølgingsamtale for elever som skal flytte til utlandet uten sine foreldre	KD	Ferdigstilt
Innsatsområde 2: Styrke hjelpen til personer som bryter med familie og nettverk			
9	Innføre mentorordning for unge utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap	KD	Ferdigstilt
10	Evaluerer botilbudet i barnevernet for unge under 18 år, som er utsatt for æresrelatert vold eller tvangsekteskap og vurdere nye støttetiltak	BFD	Ferdigstilt
11	Etablere retningslinjer for politiets beskyttelse av trusselutsatte	JD	Ferdigstilt
12	Styrke veiledning av voldsutsatte personer som flytter til ny kommune	ASD	Ferdigstilt
Innsatsområde 3: Endring av holdninger og praksis i berørte miljøer			
13	Styrke undervisningstilbudet <i>Vold i nære relasjoner</i> for voksne innvandrere	KD	Ferdigstilt
14	Utvikle opplæringstilbud for ressurspersoner fra berørte miljøer	KD	Ferdigstilt

15	Videreføre tilbudet om dialoggrupper mot vold med beboere	JD	Ferdigstilt
16	Utrede opplæring for religiøse ledere	BFD	Ferdigstilt
17	Styrke opplæringen om godt foreldreskap	BFD	Ferdigstilt
18	Styrke informasjon om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse		
	a) Gjennomføre kampanjer	KD	Ferdigstilt
	b) Videreføre nettverk for informasjonsutveksling og veiledningsmateriell	KD	Ferdigstilt
	c) Systematisere informasjon om helsekonsekvenser ved kjønnslemlestelse og styrke informasjon om rett til helsehjelp	HOD	Ferdigstilt
19	Øke informasjonsarbeid til utsatte om deres rettigheter	KD	Ferdigstilt
20	Sikre relevant undervisning i skolen om vold, seksualitet og seksuell	KD	Ferdigstilt
Innsatsområde 4: Styrke kunnskapen i tjenestetilbudet			
21	Øke kunnskapen om vold og overgrep i de helse- og sosialfaglige profesjonsutdanningene	KD	Ferdigstilt
22	Øke kunnskapen i tjenestene om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, æresrelatert vold og kjønnslemlestelse		
	a) Inkludere temaene negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, æresrelatert vold og kjønnslemlestelse i kompetanseheving på tvers av sektorer	BFD	Pågående
	b) Øke kompetanse i tjenestene om utviklingshemmede som utsatt gruppe	KUD	Ferdigstilt
	c) Øke kompetansen om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold hos vergemålsmyndigheter, verger og andre instanser	JD	Pågående
23	Styrke lokal og regional samordning og samarbeid i arbeidet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse	HOD	Ferdigstilt
24	Forsterke arbeidet hos politi, skole, familievern og utenriksstasjoner		
	a) Ta i bruk risikovurderingsverktøyet Patriark i alle politidistrikt	JD	Ferdigstilt
	b) Videreutvikle ordningen med minoritetsrådgivere på skoler	KD	Ferdigstilt
	c) Videreutvikle familievern tjenestens rolle i arbeidet mot tvangsekteskap og æresrelatert vold	BFD	Ferdigstilt
	d) Videreutvikle ordningen med integreringsrådgivere ved utenriksstasjoner	KD	Pågående

25	Forsterke behandlingstilbudet til utsatte for kjønnslemlestelse		
	a) Likeverdig behandlingstilbud til utsatte for kjønnslemlestelse	HOD	Pågående
	b) Videreutvikle behandlingstilbudet til kjønnslemlestedede basert på ny kunnskap	HOD	Pågående
Innsatsområde 5: Styrke forskning og øke kunnskapsdeling			
26	Styrke forskning om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og flergifte	KD	Ferdigstilt
27	Styrke nasjonalt og internasjonalt samarbeid for utveksling av kunnskap og erfaringer		
	a) Øke erfarings- og kunnskapsutvekslingen mellom innvandrersorganisasjoner, ressurspersoner og myndighetene	KD	Ferdigstilt
	b) Øke erfarings- og kunnskapsutveksling internasjonalt	KD	Ferdigstilt
28	Utarbeide en internasjonal strategi mot barne- og tvangsekteskap	UD	Ferdigstilt

Ansvarlige departementer og direktorater:

Arbeids- og sosialdepartementet (ASD)

Arbeids- og velferdsdirektoratet

Barne- og familiedepartementet (BFD)

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD)

Helsedirektoratet

Justis- og beredskapsdepartementet (JD)

Politidirektoratet (POD)

Utlendingsdirektoratet (UDI)

Statens sivilrettsforvaltning (SRF)

Kulturdepartementet (KUD)

Kunnskapsdepartementet (KD)

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

Kompetanse Norge

Utdanningsdirektoratet (Udir)

Utenriksdepartement (UD)

Norad – direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)

Innsatsområde 1: Et styrket rettsvern for utsatte personer

Tiltakene som er iverksatt for å styrke rettssikkerheten til utsatte personer, er først og fremst fulgt opp i lovarbeid. Det innebærer vurderinger av endringer i ekteskapsloven, straffeloven og utlendingsloven for å styrke rettsvernet for utsatte personer. Det er òg iverksatt tiltak for kunnskapsinnhenting om flergifte og transnasjonale serieekteskap, og utvikling av retningslinjer om barn etterlatt i utlandet.

Tiltak 1. Vurdere innstramminger i ekteskapsloven for å bekjempe barneekteskap og bigami

Et ekteskap som er gyldig inngått i utlandet vil i utgangspunktet bli anerkjent i Norge, men et ekteskap anerkjennes likevel ikke dersom dette åpenbart ville virke støtende på norsk rettsorden (ordre public). I forarbeidene til ekteskapsloven har det tidligere vært uttrykt at en ordre public-stridig lav alder for ekteskap klart antas å være under 15 år. Lovendringer og endringer i praksis de senere årene kan imidlertid tenkes å påvirke denne normen. I instruks GI-13/2016 fra Justis- og beredskapsdepartementet til Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) er det nå lagt til grunn en 16-årsgrense i utlendingssaker. Barne- og likestillingsdepartementet (BFD) utreder derfor gjeldende rett om anerkjennelse av ekteskap inngått i utlandet - særlig reglene om anerkjennelse av ekteskap inngått av mindreårige i utlandet - med tanke på en endring av regelverket dersom arbeidet viser at det er nødvendig. Reglene om anerkjennelse av bigamiske ekteskap vil også bli gjennomgått i utredningen.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: BFD

Forslag om endring i ekteskapsloven om en lovbestemt nedre aldersgrense (18 år) for å anerkjenne ekteskap inngått i utlandet, er fulgt opp i Prop. 135 L (2020-2021) Endringer i ekteskapsloven (ekteskap inngått med mindreårig, etter utenlandsk rett mv.) som ble fremmet for Stortinget 9. april 2021.

I Barne- og familiedepartementets budsjettforslag for 2021 fremgår det at departementet vurderer innstramminger i reglene om anerkjennelse av bigamieekteskap inngått etter utenlandsk rett. Se Prop. 1 S (2020-2021) kapittel 4 kategori 11. Eventuelle forslag til endringer vil bli sendt på høring. Se også Prop. 135 L (2020-2021).

Tiltak 2. Utvidelse av tidsfristen for oppheving av tvangsekteskap skal utredes

Fristen for å reise søksmål om gyldigheten av tvangsekteskap er i dag seks måneder, ifølge ekteskapsloven § 16 fjerde ledd. BFD vil utrede om denne fristen bør utvides.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: BFD

Forslag om endring i ekteskapsloven om å utvide seks månedersfristen for å reise sak om gyldigheten av tvangsekteskap til ett år, er fulgt opp i Prop. 135 L (2020-2021) Endringer i

ekteskapsloven (ekteskap inngått med mindreårig, etter utenlandsk rett mv.) som ble fremmet for Stortinget 9. april 2021.

Tiltak 3. Kriminalisering av utenomrettslige og religiøst inngåtte tvangsekteskap skal utredes

Det er ikke uvanlig at tvangsekteskap inngås gjennom utenomrettslige avtaler og religiøse seremonier. Slike utenomrettslige ekteskap rammes ikke av straffebestemmelsen om tvangsekteskap. JD vil utrede om bestemmelsen om tvangsekteskap bør endres slik at den også rammer utenomrettslige ekteskap.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: JD

Ved lov 5. mars 2021 nr. 6 om endringer i lov 28. mai 2005 nr. 28 om straff ble straffebestemmelsen om tvangsekteskap utvidet slik at den også rammer utenomrettslige eller religiøst inngåtte ekteskap. Endringen trer i kraft 1. april 2021.

Tiltak 4. Utvidelse av avvergingsplikten til å omfatte tvangsekteskap skal utredes

Straffeloven § 196 knesetter en strafferettslig avvergingsplikt; Bestemmelsen rammer den som unnlater å forsøke å hindre nærmere spesifiserte straffbare handlinger og følgene av dem. Plikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt. JD vil vurdere om avvergingsplikten bør utvides til blant annet å gjelde tvangsekteskap. Departementet vil også utrede omplikten til å avverge kjønnslemlestelse bør flyttes fra straffeloven § 284 til straffeloven § 196.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: JD

Ved lov 4. desember 2020 nr. 135 om endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslig tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv.) ble avvergingsplikten i straffeloven § 196 utvidet til også å omfatte tvangsekteskap etter straffeloven § 253. Endringen trådte i kraft 1. januar 2021.

Tiltak 5. Utvide bestemmelsen om mishandling til å omfatte storfamilie

Personer som har blitt utsatt for mishandling i samlivsforholdet, og som har hatt oppholdstillatelse som ektefelle eller samboer til en person bosatt i Norge, har etter søknad rett til fortsatt opphold etter et samlivsbrudd. Mishandlingen kan være av både fysisk og psykisk art, men er avgrenset til mishandling fra samlivspartneren. Justis- og beredskapsdepartementet vil sende på høring et forslag til endringer i utlendingsloven § 53 første ledd bokstav b, som innebærer at bestemmelsen utvides til også å omfatte personer som har vært utsatt for mishandling fra svigerfamilien eller andre medlemmer av husholdet i en storfamilie.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: JD

Med virkning fra 1. november 2018 er utlendingsloven § 53 endret, slik at mishandling fra andre medlemmer i husstanden enn samlivspartneren, og fra svigerfamilie som ikke er del av husstanden, også kan gi grunnlag for opphold på selvstendig grunnlag.

Tiltak 6. Gå gjennom regelverk og praksis i forbindelse med flergifte og transnasjonale serieekteskap

Det er behov for mer kunnskap om utbredelsen av flergifte i Norge for å kunne vurdere hvilke implikasjoner det har, og hvordan det skal følges opp og håndteres innenfor de enkelte etatenes ansvarsområde. På bakgrunn av dette skal det vurderes om gjeldende lovverk og rutiner er oppdatert for å kunne avdekke flergifte og følge opp lovbrudd, blant annet misbruk av velferdsordninger. JD vil også kartlegge omfanget av ekteskap der en person med lovlig opphold i Norge, to eller flere ganger inngår ekteskap med en utenlandsk statsborger (transnasjonale serieekteskap). JD skal foreta en gjennomgang av gjeldende regelverk og praksis for familieinnvandring for å se om det er behov for å innføre en skranke i utlendingslovgivningen mot at en person som allerede har vært referanseperson for en ektefelle i en familieinnvandrings sak skal kunne hente en ny ektefelle til Norge.

Status: Pågående

Ansvarlig: JD

JD har gjennomgått gjeldende regelverk og praksis, og vurderer nå om det er behov for endring.

Tiltak 7. Forbedre retningslinjene om etterlatte barn i utlandet

Retningslinjer for håndtering av etterlatte barn i utlandet (Q-1038 B) ble utgitt i 2002. Hensikten med retningslinjene var å klargjøre hva norske myndigheter kunne gjøre for barn som var etterlatt i utlandet, inkludert spørsmål om hjemsendelse/retur, og eventuell videre oppfølging ved tilbakekomst til Norge. Bufdir skal, i samråd med relevante myndigheter, revidere retningslinjene for håndtering av etterlatte barn i utlandet. Retningslinjene skal inneholde en omtale av gjeldende regelverk og offentlige myndigheters ansvar, samarbeid og mulighet for å bistå etterlatte barn i utlandet, inkludert spørsmål om hjemsendelse/retur. Retningslinjene skal også omtale hvordan norske myndigheter kan forebygge at barn etterlates i utlandet, og hvordan norske myndigheter skal følge opp barn etter en eventuell tilbakekomst til Norge.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: BFD

[Retningslinjer om etterlatte barn i utlandet](#) er ferdigstilt og ble publisert den 29. april 2019.

Tiltak 8. Sikre oppfølgingsamtale for elever som skal flytte til utlandet uten sine foreldre

Det er skolen som vil ha den beste muligheten til å fange opp situasjoner hvor eleven selv ikke ønsker å flytte, og en rutine eller retningslinje om å ha oppfølgingsamtale vil kunne ha en forebyggende effekt på forekomsten av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Skolen har plikt til å henvende seg til barnevernet hvis det er mistanke om omsorgssvikt.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

Dette oppdraget omfatter både grunnskolen og videregående opplæring. Et kapittel om oppfølgingsamtaler er lagt til i Udirs veileder [Barn som ikke møter på skolen – for skoler og skoleeiere](#), og ble publisert den 20. august 2019. Teksten er laget i samråd med IMDi, Bufdir og POD.

Innsatsområde 2: Styrke hjelpen til personer som bryter med familie og nettverk

Tiltakene under dette innsatsområdet skal legge til rette for at personer som blir utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse får god hjelp og nødvendig beskyttelse. Ettervernet for de som har brutt med familie og nettverk skal styrkes. Botilbudet for unge under 18 år skal evalueres, og behovet for nye bo- og støttetiltak skal vurderes.

Tiltak 9. Innføre mentorordning for unge som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap

Bufdir får i oppdrag å utvikle en mentorordning som skal bidra til at utsatte får hjelp og støtte til en selvstendig tilværelse. Utviklingen skal skje i samarbeid med frivillige organisasjoner på feltet, blant annet Røde Kors-telefonen for tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Ordningen skal bidra til at utsatte får hjelp og støtte til en selvstendig tilværelse.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

Bufdir lanserte mentorordningen i mars 2019. Mentorordningen består av tre deler:

1. Øremerket tilskudd til Mentorfamilie (driftes av Røde Kors) og nettverket Sammen (driftes av Oslo krisesenter). Det øremerkede tilskuddet forvaltes av Bufdir.
2. Søkbare midler til aktiviteter som erfaringskonsulent, ressursvenn, aktivitetsvenn og nettverks- og gruppeaktiviteter. De søkbare midlene forvaltes av IMDi.
3. Mentorhub for organisasjoner som driver de ulike mentortilbudene. Mentorhuben driftes av Bufdir.

Mentorfamilie er nå etablert i Oslo, Trondheim, Tromsø og vil bli etablert i Bergen og Kristiansand i løpet av 2021. Tilbudet anses da lansert nasjonalt innenfor disponible øremerkede midler.

Bufdir har utviklet opplæringsfilmer som brukes av Røde Kors i kursing av frivillige mentorfamilier. Bufdir er i gang med å utvikle en generell informasjonsfilm som kan inngå i informasjonstiltak for å gjøre mentorordningen kjent. Filmen vil bli lansert våren 2021.

IMDi har gitt Fafo i oppdrag å følgevaluere mentorordningen.

Tiltak 10. Evaluere botilbudet i barnevernet for unge under 18 år som er utsatt for æresrelatert vold eller tvangsekteskap og vurdere nye støttetiltak

I Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008- 2011) ble det etablert et botilbud for unge under 18 år som er utsatt for æresrelatert vold og/eller tvangsekteskap. Det er behov for å kartlegge og evaluere botilbudet, inkludert å vurdere behovet for nye bo- og støttetiltak for denne målgruppen.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: BFD

Bufdir fikk i oppdrag å evaluere botilbudet og å gi sine anbefalinger for videreutvikling av tilbudet. Bufdir overleverte rapporten [Evaluering av botilbudet i barnevernet for unge under 18 år utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap, og vurdering av nye støttetiltak](#) med anbefalinger for videreutvikling av tilbudet til BFD i juni 2019. Evalueringen viser at det i dag gjenstår lite av det opprinnelige botilbudet som ble bygget opp i regionene, og at modellen med spesialiserte familiehjem verken var ressurs- eller kapasitetseffektiv. De fleste av regionene gikk over til en modell hvor de ga opplæring til flere beredskaps- og familiehjem. Til tross for dette viser evalueringen at antallet saker er økende, og at det er utfordrende for regionene å gi et tilbud til målgruppen. Mange av barna lever med sikkerhetstiltak og sikkerhetshensyn kan gjøre det vanskelig å rekruttere fosterfamilier på rett sted og styre kapasiteten.

Bufdir har foreslått nye forsknings- og utviklingsprosjekter, tiltak for å heve kompetansen i statlig og kommunalt barnevern og bedre rutiner.

Tiltak 11. Etablere retningslinjer for politiets beskyttelse av trusselutsatte

Kode 6 er et av tiltakene politiet kan sette i verk for å beskytte trusselutsatte. Dette innebærer at opplysninger om den eller de som blir truet, skjermes i folkeregisteret og bare er tilgjengelig for en begrenset krets. Kripos er kontaktpunkt og rådgivende organ for lokalt politi. Regjeringen vil bidra til at det etableres retningslinjer for politiets bruk av kode 6, inkludert samarbeid med øvrige tjenester.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: JD

Politiet disponerer en rekke virkemidler for å beskytte trusselutsatte, vurdert ut fra en trusselvurdering i hver enkelt sak. Blant disse virkemidlene er mobil voldsalarm, elektronisk kontroll (omvendt voldsalarm), relokalisering, besøksforbud og patruljering/vakthold. I tillegg kan det innføres adressesperre og skjerming av personopplysninger i folkeregisteret (kode 6 og kode 7). I samarbeid med politidistriktene har Kripos tatt en rekke grep for å videreutvikle adressesperre som beskyttelsestiltak. Alle former for beskyttelsestiltak legger begrensninger på livskvaliteten til den som er utsatt for truslene. Politiets erfaring er at man må ha en tett oppfølging, med individuell tilpasning til hver enkelt trusselutsatt person eller familie, i samarbeid med kommunen, NAV, krisesenter og eventuelt andre.

Kripos har utarbeidet retningslinjer for bruk av kode 6, som ligger på politiets kompetansedelingsverktøy KO:DE.

På oppdrag fra JD har NOVA/OsloMet gjennomført en evaluering av besøksforbud som beskyttelsestiltak i saker omhandlende vold i nære relasjoner. Rapporten [Besøksforbud – straffelovens § 222a](#), som ble lansert i januar 2019, viser at besøksforbud er godt etablert som et forebyggende beskyttelsestiltak i norsk rett. Den peker imidlertid på utfordringer knyttet til praktisering av ordningen, bl.a. er terskelen for å ilegge et besøksforbud høy. Rapporten er oversendt Riksadvokaten og Politidirektoratet for oppfølging.

Tiltak 12. Styrke veiledning av voldsutsatte personer som flytter til ny kommune

For å sikre gode sosialtjenester til trusselutsatte i saker hvor personen må flytte til en annen kommune grunnet egen sikkerhet, skal det utarbeides en veileder som klargjør prinsippet om oppholdskommune. Det skal særlig legges vekt på hvordan voldsutsatte tjenestemottakere kan ivaretas på best mulig måte i overgangen fra en kommune til en annen. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal sikre at veilederen blir godt kjent blant NAV-ansatte.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: ASD

Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet en veileder for NAV-ansatte om saker som gjelder vold i nære relasjoner. Denne er tilgjengelig på NAVET og [NAV.no](https://nav.no).

Veilederen ble i mai 2018 utvidet med informasjon om oppholdskommunens ansvar hva gjelder bistand til trusselutsatte personer, og [tilrettelegging ved flytting mellom kommuner](#) for personer som er utsatt for vold og sosial kontroll.

Innsatsområde 3: Endring av holdninger og praksis i berørte miljøer

Tiltakene under dette innsatsområdet skal bidra til å endre holdninger og ulovlige praksiser, ved å spre informasjon om normer, regler og rettigheter i det norske samfunnet i ulike faser av integreringsprosessen. Målet er å bidra til godt foreldreskap og trygge familierelasjoner. Tidlig innsats er viktig, og dialoggrupper mot vold på asylmottak er videreført. Læringsressursen «Vold i nære relasjoner» styrkes, og opplæringstilbud for ledere i tros- og livssynssamfunn og ressurspersoner i innvandrer miljøer er under videreutvikling. Det gjennomføres kampanjer og ulike informasjonstiltak.

Tiltak 13. Styrke undervisningstilbudet Vold i nære relasjoner for voksne innvandrere

Nyankomne voksne innvandrere som omfattes av rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, får opplæring etter læreplanen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (2012). Kompetanse Norge utviklet for flere år siden et undervisningsopplegg (deltakerhefte og lærerens bok), «Vold i nære relasjoner» som fins på 19 språk, og som er i bruk i opplæringen. Det er behov for å oppdatere undervisningsopplegget.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

Læringsressursen er oppdatert og består av deltakerhefte, lærerveiledning og diskusjonsoppgaver. Undervisningsopplegget har fått en ny tittel, [«Retten til å bestemme over eget liv. En læringsressurs for nyankomne innvandrere om negativ sosial kontroll, vold i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse»](#). Negativ sosial kontroll er tematisert, og informasjon om rettigheter knyttet til LHBTIQ er innlemmet. Deltakerheftet er oversatt til 23 språk.

Tiltak 14. Utvikle opplæringstilbud for ressurspersoner fra berørte miljøer

For å forsterke den forebyggende innsatsen vil regjeringen støtte opp om at berørte miljøer involveres i endring av holdninger og praksis. Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) skal få i oppdrag å utvikle et opplæringstilbud til ressurspersoner fra berørte innvandrergrupper. Tilbudet skal legge til rette for at ressurspersonene kan fungere som endringsagenter i berørte miljøer. Ressurspersoner som har fått opplæring av RVTS, kan også støtte lærerne i norsk- og samfunnskunnskapsopplæringen når vold i nære relasjoner skal tas opp i undervisningen. IMDi og Kompetanse Norge skal bidra til at kommunene legger til rette for dette.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

RVTS Vest arrangerte en ekspertkonferanse i Bergen i september 2019 om temaet. Rapporten fra konferansen dannet grunnlaget for forslag til innretning på et opplæringstilbud for ressurspersoner/ endringsagenter. Målsettingen har vært å lage et nasjonalt og kvalitetssikret

opplæringsprogram som kan styrke den forebyggende innsatsen ved at berørte miljøer involveres i endringer av holdninger og praksis. RVTS Vest har nedsatt en nasjonal arbeidsgruppe bestående av representanter fra alle RVTSene.

Opplæringstilbudet er utviklet og vil bli lansert våren 2021. RVTS Vest vil forvalte tilbudet i samarbeid med en nasjonal arbeidsgruppe.

Tiltak 15. Videreføre tilbudet om dialoggrupper mot vold med beboere i asylmottak

Formålet med dialoggrupper er å bidra til å redusere vold i og utenfor mottak. Beboerne får lære om de ulike rollene de skal fylle i det norske dagliglivet, som samfunnsborger, partner og forelder, og om temaer som tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, og norske lover og verdier. Tiltaket innebærer kursing av mottaksansatte, og gjennomføring av dialoggrupper med beboere i mottakene. Dialoggrupper er et forebyggende tiltak og retter seg mot vanlige beboere i mottak, ikke personer med kjente voldsproblemer. Dialoggruppene bygger på en pedagogisk metode som primært er en kombinasjon av faktainformasjon, refleksjon og dialog.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: JD

Det har vært avsatt midler til tiltaket i hele planperioden. Formålet har vært å bidra til å redusere vold i og utenfor mottak, og det retter seg mot vanlige beboere, ikke personer med kjent voldsproblematikk. ATV, som har utviklet konseptet for UDI, står for den faglige opplæringen og veiledningen av gruppeledere i mottak. Tiltaket videreføres i 2021.

Tiltak 16. Utrede opplæring for religiøse ledere

Det skal settes i gang en utredning av et lokalt/regionalt kurstilbud for ledere i tros- og livssynssamfunn, jf. det nasjonale kurset «Å være religiøs leder i det norske samfunnet». Kurset skal være et lavterskeltilbud som gir en grunnleggende innføring i norske samfunnsforhold, med særlig vekt på religionsrelatert lovgivning i Norge og forholdet mellom sekulære verdier og religiøse verdier. Som del av dette kurset bør religiøse ledere få en innføring i problemstillinger som er knyttet til negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Kurset bør involvere representanter for relevante lokale offentlige etater som jobber med disse problemstillingene.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: BFD

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) har med støtte fra BFD utarbeidet en guide og et kurstilbud kalt «Å leve med tro og livssyn i Norge». Disse tilbys til tros- og livssynssamfunn over hele landet. Hovedtemaer er sekularisering, norske verdier, lov og menneskerettigheter, religionsfrihet, ytringsfrihet, foreldrerett og barns rettigheter, likestilling og religion, religion i praksis – jobb, skole og helsevesen, samt frivillighet og dugnad. Midler til gjennomføring av kurset inngår fra 2020 i driftstilskuddet til STL. Med støtte fra IMDi har STL jobbet særskilt med prosjektet «Tros- og livssynssamfunn mot sosial kontroll» som også inngår i kurstilbudet for tros- og livssynssamfunn.

Tiltak 17. Styrke opplæringen om godt foreldreskap

Regjeringen styrket i 2017 tilskuddsordningen hvor kommunene kan søke støtte til ulike foreldrestøttende tiltak. I Prop. 12 S (2016-2017) Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021) legges det opp til en fortsatt økt satsning på tiltak som styrker samspill mellom barn og foreldre. Informasjon om tilskuddsordningen skal særlig markedsføres overfor kommuner som bosetter nyankomne flyktninger. I Opptappingsplanen mot vold og overgrep går det også fram at regjeringen vil fremme den første nasjonale strategien for foreldrestøttende tiltak. Gjennomføring av strategien vil sikre et nasjonalt likeverdig tilbud om foreldrestøtte, sikre at tiltakene som brukes har et solid kunnskapsgrunnlag, og fremme godt samarbeid og god koordinering mellom ulike instanser som retter seg mot foreldre fra graviditet til barnet fyller 18 år.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: BFD

[Trygge foreldre – trygge barn. Regjeringens strategi for foreldrestøtte \(2018-2021\)](#) ble lagt fram i juni 2018. Den ble utarbeidet av BFD i samarbeid med HOD, KD og JD, og inneholder 34 tiltak innenfor de fire departementenes områder. Strategien skal sørge for at alle foreldre som trenger det, får god og riktig hjelp. Strategien inneholder tiltak både for alle foreldre og for foreldre med særlige behov. Foreldre med innvandrerbakgrunn er en av målgruppene i strategien.

Tiltak 18. Styrke informasjon om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, og kjønnslemlestelse

Dette tiltaket skal sees i sammenheng med tiltak i Prop. 12 S (2016-2017) *Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)* om informasjon til befolkningen om vold og overgrep, om digitalt informasjonsmateriell om vold og overgrep til bruk i barnehager og skoler, og med tiltak 13 i denne planen.

Tiltak 18 a) Gjennomføre kampanjer

IMDi får videreført sitt oppdrag om å gjennomføre kampanjer om handlingsplanens temaer. Kampanjene skal ta i bruk på erfaringer fra tidligere kampanjer som #stoppekstremkontroll og #ikkegreit, men også vurdere nye kanaler og formidling gjennom sosiale medier.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

Oslo Røde kors har gjennom hele planperioden mottatt tilskuddsmidler fra IMDi og gjennomførte kampanjen «Etterlatt i utlandet» i sosiale medier. Målet for kampanjene var å forebygge at unge blir etterlatt i utlandet mot sin vilje, samt å sette temaet på dagsordenen. Målgruppen var barn og unge mellom 13-23 år. I 2019 og 2020 var budskapet til kampanjen: «Snakk med noen du stoler på. Det er enklere å få hjelp før du reiser!» Som følge av Covid-19 pandemien ble den planlagte kampanjen i 2020 endret med en informasjonskampanje i sosiale medier om Røde Kors-telefonen sitt tilbud på chatt. Røde Kors-telefonen gjennomførte i tillegg en informasjonskampanje på Instagram i desember om æresrelatert vold.

Hovedresultat i 2020:

- Annonsene ble vist 1,4 millioner ganger
- Det ble foretatt 2381 klikk/swipe ups (klikk fra annonsene inn på nettsiden)

Etterlattkampanjen hadde i 2019 og 2020 en mye høyere rekkevidde og mange flere visninger enn tidligere års kampanjer på temaet. Bakgrunnen for dette er at reklamebyrået gikk fra å benytte Facebook som plattform til Snapchat og Instagram.

IMDi filmer til kampanjen [ditt eget valg](#) fra 2018 er lagt ut på nettportalen [Nora](#) om negativ sosial kontroll. I forbindelse med lanseringen av Nora laget IMDi en kampanje på sosiale medier med opptak av en samtale om negativ sosial kontroll mellom bloggeren Isabel Raad, rapperen Pasha, samfunnsdebattanten Laial Janet Ayoub og kjøpmannen David Adampour. I kampanjeperioden februar til mars 2019 hadde nettsiden om lag 40 000 unike sidevisninger. I tillegg hadde annonseinhold på Instagram 120 000 visninger, og Snapchat 1,4 millioner visninger.

IMDi og Skeiv verden har produsert informasjonsmateriale for nettportalen Nora om begreper knyttet til seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. I samarbeid med kommunikasjonsbyrået Dinamo og Skeiv verden har IMDi produsert to filmer om begreper knyttet til LHBTIQ+ på arabisk og somali. Målgruppene for filmene er ungdommer, tolker, tospråklige lærere og øvrig befolkning. Filmene er publisert på Nora.

I forbindelse med Ramadan våren 2020 gjennomførte IMDi et samarbeid med Helsedirektoratet og Ung.no der tekster på ung.no om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ble kvalitetssikret og bearbeidet slik at de ga nøytral informasjon om Ramadan. Ung.no gjennomførte en kampanje på sine SoMe i denne forbindelse.

Tiltak 18 b) Videreføre nettverk for informasjonsutveksling og veiledningsmaterieell

Bufdir får videreført sitt oppdrag om å lede et nettverk for informasjonsutveksling og veiledningsmaterieell om handlingsplanens temaer.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

Bufdir leder nettverket om informasjons- og veiledningsmaterieell, hvor IMDi, Helsedirektoratet, UDI, POD, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Utdanningsdirektoratet, NKVTS og RVTS deltar. Formålet er å sikre nyttig og samordnet informasjon og gode verktøy for brukere og tjenester. Bufdir og IMDi har arrangert et felles møte for nettverket ledet av Bufdir og samordningsgruppen for handlingsplanen ledet av IMDi.

Bufdir reviderte i 2018 [Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold – en veileder til barneverntjenesten](#). Det er også utviklet felles rutiner for informasjon og varsling i saker som omhandler negativ sosial kontroll. IMDi ledet arbeidet. Bufdir har utarbeidet en oversikt over relevant veilednings- og informasjonsmaterieell som er utviklet av direktoratene og kompetansesentrene i handlingsplanperioden.

Tiltak 18 c) Systematisere informasjon om helsekonsekvenser ved kjønnslemlestelse og styrke informasjon om rett til helsehjelp

Informasjon om helsekonsekvenser ved kjønnslemlestelse skal systematiseres, og formidlingen av informasjon om helsekonsekvenser og retten til helsehjelp rettet mot utsatte grupper skal styrkes.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: HOD

[Brosjyren om helsekonsekvenser og helsehjelp ved kjønnslemlestelse](#) er oppdatert av Helsedirektoratet, slik at innholdet nå er oppdatert og kvalitetssikret. Brosjyren foreligger på flere relevante språk. Det kan fortsatt være behov for noen mindre oppdateringer, det er naturlig med en løpende vurdering av dette etter handlingsplanens utløp.

Helsedirektoratet har også oppdatert [artikkel om rett til helsehjelp for flyktninger og asylsøkere](#) på helsenorge.no og inkludert kvinnelig omskjæring som tema. Artikkelen foreligger på åtte aktuelle språk. Informasjonen er formidlet til UDI og andre relevante aktører.

Helsedirektoratet etablerte i 2019 et lag for tilpasset helseinformasjon til asylsøkere, flyktninger og innvandrere. Målet er at all helseinformasjon skal være tilpasset ulike deler av befolkningen, og at alle skal ha tilgang på god informasjon om rettigheter til helsehjelp og om de ulike helsetjenestene. Dette arbeidet er aktualisert med koronapandemien, og Helsedirektoratet har i april 2020 etablert en arbeidsgruppe sammen med FHI, IMDi m.fl. for informasjon om korona til personer med innvandrerbakgrunn.

[Nasjonal faglig retningslinje for helsestasjons- og skolehelsetjenesten](#) er oppdatert med nærmere beskrivelse av hva som skal gjøres i møte med personer fra land hvor kjønnslemlestelse praktiseres. Kjønnslemlestelse som tema er blant annet synliggjort under Helsestasjon 0-5 år: vold, overgrep og omsorgssvikt; med anbefaling om at kjønnslemlestelse bør tas opp som tema, der det er aktuelt, på konsultasjoner ved 6 uker og 2 år.

Helsedirektoratet lanserte videre nettstedet [Zanzu](#) september 2019, med tilrettelagt informasjon om seksuell og reprodutiv helse på seks språk, i tillegg til norsk. Nettstedet er særlig rettet mot nyankomne asylsøkere, flyktninger og innvandrere som ikke har tilegnet seg norskkunnskaper enda, og som har liten kjennskap til det norske helsesystemet. Nettstedet omfatter også informasjon om kjønnslemlestelse og om helserettigheter.

NKVTS har revidert [Veiviseren om kjønnslemlestelse](#) med oppdaterte brosjyrer om kjønnslemlestelse rettet mot personer i berørte miljøer. Brosjyren [Kroppen din er perfekt fra naturens side – og det er du som bestemmer over den \(2019\)](#) har unge jenter i risiko for kjønnslemlestelse som målgruppe. Den gir innsikt i definisjoner, typologi, utbredelse og rettigheter til egen kroppslig integritet, og finnes på 7 språk i tillegg til norsk.

Kjønnslemlestelse inngår som eget tema i standardiserte elementer i introduksjonsprogrammet, under livsmestring, foreldreveiledning og tilbud i omsorgspermisjon. Kurset er obligatorisk for alle som deltar i introduksjonsprogrammet.

Tiltak 19. Øke informasjonsarbeid til utsatte om deres rettigheter

Rettighetsinformasjon går ut på å gi utsatte individer og grupper kontroll over eget liv gjennom tilgang til rett og rettsforståelse. Informasjonen skal gi muligheter til å få innsikt i egne rettigheter og muligheter, og på den måten kunne søke nødvendig bistand. Tiltaket svarer på Stortingets anmodningsvedtak nr. 944 (2015-2016) som ber regjeringen styrke arbeidet med rettighetsinformasjon til flyktningkvinner som får innvilget oppholdstillatelse.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

[Ung.no](http://ung.no) er det offentliges informasjonskanal for ungdom (13–20 år) om ulike temaer, drevet av Bufdir. Nettsiden er også et tiltak i [Opptappingsplanen mot vold og overgrep \(2017-2021\)](#) og [Handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk \(2017-2020\)](#). IMDi har siden 2014 vært en av aktørene som betjener spørretjenesten ung.no, drevet av Bufdir. IMDi svarer på spørsmål om negativ sosial kontroll, opplevd tilhørighet i det norske samfunnet og tvangsekteskap mm.

Nettportalen Nora er en viktig informasjonskanal for ungdom som lever under press om den enkeltes rettigheter og hvor man kan søke om hjelp. IMDi innledet i 2019 et samarbeid med Bufdir om en samordnet styrking av nettportalen [Nora](#) og ung.no når det gjelder innholdsproduksjon og samkjøring av kampanjer i 2020, for eksempel om etterlatte i utlandet.

Nettstedet Zanzu (omtalt under tiltak 18) som ble lansert i 2019, gir tilrettelagt informasjon på flere språk og retter seg særlig mot nyankomne asylsøkere, flyktninger og innvandrere.

Tilskuddsordningen til integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjoner, har som et av sine delmål å forebygge negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Det er satt av NOK 21 mill. årlig til slike prosjekter, og ordningen forvaltes av IMDi.

IMDi har i 2020 jobbet målrettet med informasjon til befolkningsgrupper som risikerer å bli utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, som følge av restriksjoner i forbindelse med Covid-19. Nora er brukt som kanal for å nå ut med slik informasjon, det er publisert flere nye artikler. Da skolene ble stengt registrerte IMDi en økning i antall treff og besøkende på Nora. Disse tallene har gått noe ned etter at skolene ble gjenåpnet. Våren 2020 tildelte IMDi et ekstraordinært tilskudd til informasjonstiltak rettet mot innbyggere med innvandrerbakgrunn, i regi av frivillige organisasjoner.

Det er etablert et pilotprosjekt for å se innholdet på IMDis nettportal Nora og formidling om negativ sosial kontroll på [Ung.no](http://ung.no) i sammenheng. Prosjektet oppdaterer og kvalitetssikrer innhold om negativ sosial kontroll og utarbeider et felles årshjul for Nora og [Ung.no](http://ung.no), blant annet for informasjonskampanjer.

Tiltak 20. Sikre relevant undervisning i skolen om vold, seksualitet og seksuell grensesetting

Omtale av seksualitet, grensesetting, vold og respekt, barn og unges rettigheter, og kjønnslikestilling ligger i dag inne i flere av kompetansemålene i læreplanene, og lærerne skal undervise i disse temaene på lik linje med andre temaer. I arbeidet med fagfornyelsen av læreplanverket Kunnskapsløftet skal det prioriteres noen tverrgående temaer for opplæringen. Et av disse skal handle om folkehelse og livsmestring.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

Den omfattende [fagfornyelsen](#) i grunnskolen og fellesfag i videregående opplæring innebærer at det blir nye læreplaner i mange fag. Det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» skal inngå i alle relevante fag og handler om å kunne forstå og påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv. Elevene skal få kompetanse som fremmer god fysisk og psykisk helse, og temaet skal omfatte områder som seksualitet og kjønn, rusmidler, verdivalg, mellommenneskelige relasjoner, og det å kunne sette grenser og respektere andres grenser (se også tiltak 21 om lærerutdanningene).

Innsatsområde 4: Styrke kunnskapen i tjenestetilbudet

Det er fortsatt mange ansatte i tjenestene som ikke har nødvendig kompetanse til å kjenne igjen tegn på negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Tiltakene under dette innsatsområdet skal bidra til å øke kunnskapen, slik at utsatte personer får rett hjelp til rett tid. Det er også viktig for å forhindre at de ender opp i utlandet mot sin vilje. Målet er å bidra til et likeverdig tjenestetilbud for de som er utsatt.

Tiltak 21. Øke kunnskapen om vold og overgrep i de helse- og sosialfaglige profesjonsutdanningene

Regjeringen har laget forslag til et nytt system for styring av læringsutbytte i de helse- og sosialfaglige grunnutdanningene. Dette nye systemet, som omfatter et forslag til forskrift om felles rammeplan for de helse- og sosialfaglige grunnutdanningene, ble sendt på høring 20. januar 2017, med høringsfrist 21. april. Kunnskap om omsorgssvikt, vold og overgrep er blant temaene som inngår i rammeplanen. Innholdet i utdanningene skal i større grad enn i dag utvikles og oppdateres regelmessig i tråd med tjenestenes behov. Rammeplanen fastsetter blant annet felles formål og innhold for alle grunnutdanningene.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

KD fastsatte 6. september 2017 [Forskrift om felles rammeplan for alle grunnutdanningene innenfor helse- og sosialfag](#). I forskriftets § 2 *Felles læringsutbytte* står det bl.a. at kandidatene, etter fullført helse- og sosialfagutdanning, skal ha kunnskap om sosiale og helsemessige problemer, inkludert omsorgssvikt, vold, overgrep, rus- og sosioøkonomiske problemer, og kunne identifisere og følge opp mennesker med slike utfordringer. Kandidatene skal kunne sette inn nødvendige tiltak og/eller behandling, eller henvise videre ved behov. Rammeplanen trer i kraft fra og med opptak til studieåret 2020-2021. Regjeringen bidro i 2017 til å spre god praksis for samvirke mellom relevante grunnutdanninger, som helse- og sosialfag, politi og pedagogikk, ved å arrangere en workshop med fagpersoner og ledelse fra relevante utdanninger. Høgskolen i Sørøst-Norge ble engasjert til å lede arbeidet i workshopen og å følge opp i ettertid. En nettside om [samvirke mellom grunnutdanninger om arbeid mot vold og overgrep](#) er etablert og under utvikling.

Tiltak 22. Øke kunnskapen i tjenestene om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

Tiltak 22 a) Inkludere temaene negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, æresrelatert vold og kjønnslemlestelse i kompetanseheving på tvers av sektorene

Regjeringen har i Prop. 12 S (2016-2017) Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021) varslet at den vil sette i gang et arbeid med en tverrsektoriell kompetansestrategi for å synliggjøre hvilken kompetanse som behøves i arbeidet mot vold og overgrep, hvordan kompetansen skal økes, i hvilke tjenester, og hvordan kompetansen skal formidles og kvalitetssikres. Dette innebærer også en gjennomgang av eksisterende retningslinjer og veiledere for

hjelpeapparatet. Dette tiltaket skal bidra til at temaene negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, æresrelatert vold og kjønnslemlestelse er inkludert i den tverrsektorielle kompetansehevingsstrategien i Opptappingsplan mot vold og overgrep.

Status: Pågående

Ansvarlig: BFD

BFD har igangsatt arbeidet med en nasjonal tverrsektoriell kompetansestrategi om vold og overgrep. Bufdir har, i samarbeid med andre direktorater, fått i oppdrag å gjennomføre en innledende kartlegging og komme med anbefalinger til selve strategien. Bufdir har koordinert en arbeidsgruppe bestående av åtte direktorater. Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har bistått direktoratene i kartleggingen. Negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse inngår i voldsbegrepet som er lagt til grunn i kartleggingen.

I tillegg vises det til videreutdanningen i minoritetskompetanse i barnevern ved Stavanger VID, der tematikken inngår. Utdanningen er på masternivå og vil kunne inngå som en del av Master i interkulturelt arbeid. Det er også avsatt midler til arbeidet med å utvikle og tilby opplæring i arbeid med barn og familier med minoritetsbakgrunn. Opplæringsprogrammet KOMBA tilbys av VID vitenskapelig høgskole der den ene av tre samlinger omhandler vold, overgrep og sosial kontroll med særlig søkelys på resiliensperspektiver.

Tiltak 22 b) Øke kompetanse i tjenestene om utviklingshemmede som utsatt gruppe

Ansatte i helse- og omsorgstjenesten og skolen skal ha tilstrekkelig kunnskap om hvordan man avdekker og følger opp de som har vært utsatt for vold, overgrep, negativ sosial kontroll, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap, herunder utviklingshemmede. Negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap skal integreres i nettinformasjonen «Utviklingshemmedes rettigheter» (bufdir.no) og vernmotovergrep.no, og i arbeidet med TryggEst, en modell som skal beskytte risikoutsatte mot vold og overgrep, og som skal prøves ut i enkelte kommuner.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KUD

TryggEst er en modell for vern av voksne som i særlig grad kan ha behov for beskyttelse mot vold og overgrep (bl.a. på grunn av fysisk, psykisk eller kognitiv/intellektuell funksjonsnedsettelse, alder, rus eller sykdom). Temaene negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse av sårbare voksne er integrert i en egen nettartikkel i TryggEst. De er også tatt inn i *Retningslinjer ved overgrep mot barn og unge* under sårbarhetsfaktorer for barn og unge med minoritetsbakgrunn, som ble lansert våren 2018. Her gis det veiledning i hvordan man kan avdekke og håndtere denne type overgrep mot barn med nedsatt funksjonsevne og mot andre barn. På nettressursen om TryggEst er det lenket til Bufdirs sider om tvangsekteskap og æresrelatert vold.

Pilotering av TryggEst er gjennomført i ti kommuner og to bydeler i perioden 2018 - 2020. Verktøy som retningslinjer for avdekking og håndtering, risikovurderingsverktøy, handlingskort og lignende, er utarbeidet og utprøvd i pilotkommunene. Følgforskning har kartlagt hvordan kommunene har arbeidet mot vold mot målgruppene de to årene før piloteringen startet. Forskerne følger nå utviklingen og erfaringene som gjøres i kommunene. Etter ett år viser NTNUs følgforskning, [TryggEst: Helhetlig beskyttelse av voksne utsatt for vold og overgrep](#), at kommunene (med unntak av bydelene i Oslo), har hatt en seksdobling av antall saker etter innføringen av TryggEst. Dette er i stor grad saker som ikke ble avdekket og håndtert tidligere.

I perioden 1. juli 2019 til 30. juni 2020 ble det mottatt 173 bekymringsmeldinger. Rapportering fra kommunene viser at 70 prosent av de utsatte er kvinner. I mange av sakene hadde den utsatte mer enn én sårbarhet, og psykisk vold er den vanligste typen vold eller overgrep. Det er generelt tjenesteytere som melder bekymring, og i de avsluttede sakene finner man at mistenkte/utøver ofte er i nær relasjon med den utsatte.

Det arbeides videre med å utvikle modellen etter kommunenes erfaringer. Nye kommuner er også interessert i modellen, og det arbeides med planer for rekruttering av kommuner. I 2021 er det avsatt fem millioner kroner til programmet, slik at flere kommuner kan ta det i bruk. Alle TryggEst-kommuner er åpne under koronapandemien. Bufdir er i gang med et prosjekt for å se på de rettslige rammene for TryggEst i samarbeid med relevante fagdirektorater.

Tiltak 22 c) Øke kompetansen om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold hos vergemålsmyndigheter, verger og andre instanser

Fylkesmannen er lokal vergemålsmyndighet og behandler saker i første instans. Mindreårige som er uten en person med foreldreansvar eller uten fungerende verge, og personer over 18 år som av ulike grunner ikke kan ivareta egne interesser, skal få oppnevnt en verge. Personer over 18 år skal som utgangspunkt samtykke i opprettelsen av vergemålet. Fylkesmannen skal også oppnevne representanter for enslige mindreårige asylsøkere. Fylkesmannen skal gi vergene nødvendig opplæring, veiledning og bistand, og føre tilsyn med vergene i sitt område. Statens sivilrettsforvaltning er sentral vergemålsmyndighet og behandler klager over fylkesmannens vedtak. Tiltaket skal sikre god kunnskap og kompetanse hos fylkesmannen og aktuelle verger om problemstillinger knyttet til negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold. Det skal utarbeides en felles veileder for blant annet å bedre informasjonsflyten mellom domstol, politi, helse, utlendingsmyndighet og vergemålsmyndighet.

Status: Pågående

Ansvarlig: JD

Statens sivilrettsforvaltning (SRF) har laget en temaside om negativ sosial kontroll m.m. på vergemal.no. På siden fremgår begrepsforklaringer, henvisninger til veiledere og nettportaler om teamene, og hvem man kan ta kontakt med dersom man står overfor et slikt tilfelle. SRF har også avtalt med Bufdir at det utarbeides en egen modul for vergemål i TryggEst. Arbeidet

er noe forsinket på grunn av covid 19-pandemien. Ifølge framdriftsplanen skal modulen/veilederen lanseres i begynnelsen av 2021.

Tiltak 23. Styrke lokal og regional samordning og samarbeid i arbeidet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

De fem regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) er i Tromsø, Trondheim, Bergen, Oslo og Kristiansand. De har ansvar for undervisning, veiledning og informasjons- og nettverksarbeid om blant annet vold og overgrep, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. I regjeringens Prop. 12 S (2016-2017) Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021) er det et mål at RVTS i større grad skal bidra til å styrke lokalt og regionalt samarbeid og samordning av arbeid mot vold. Dette tiltaket skal sørge for at temaene negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, æresrelatert vold og kjønnslemlestelse inngår i denne styrkingen. Utvikling og planlegging av kompetansehevingstiltak skal skje i samarbeid med relevante sektormyndigheter. Regionale nettverk i arbeidet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse skal videreføres. IMDi skal fortsatt bidra i videreutvikling av de regionale nettverkene i samarbeid med RVTS, som vil ha hovedansvaret.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: HOD

Tiltaket er gjennomført i et samarbeid mellom IMDi, Bufdir og Helsedirektoratet. Tiltaket ses i sammenheng med tiltak 14. Det tverretatlige Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll er involvert i arbeidet. Det er lagt inn 3 mill. kroner i grunnbevilgningen til RVTSene til å forebygge kjønnslemlestelse, negativ sosial kontroll og tvangsekteskap. Bevilgningen går blant annet til informasjonsarbeid, økt kunnskap og kompetanse hos helsepersonell og andre berørte aktører gjennom aktiviteter i regi av RVTS og ev. andre relevante instanser. I tillegg tildeler IMDi 1,2 mill. kroner årlig til å styrke lokal og regional samordning og samarbeid på feltet. Disse fordeles til RVTS'ene etter søknad.

I 2020 mottok RVTS Nord, Sør, Øst og Vest midler til ulike aktiviteter som foregår i samarbeid med relevante regionale sektormyndigheter og regionale nettverk for arbeidet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Sammen med IMDi driver RVTS Øst Østlandsnettverket for Oslo og Viken, samt Innlandsnettverket for Innlandet. Nettverkene har flere årlige konferansedager om aktuelle tema. RVTS Øst har utviklet nettressursen retten-til.no. Portalen bygger på handlingsplanen og fungerer som oppslagsverk for tjenesteutøvere som ønsker å forstå fenomenene og hvordan de selv skal håndtere saker de står i. RVTS Nord koordinerer regionalt nettverk bestående av RVTS Nord, IMDi og Bufetat Region Nord. Nettverket har hatt flere møter i 2020. Det er et uttalt mål å i større grad inkludere regionens statsforvaltere i nettverket på sikt. Videre samarbeider RVTS Nord med nye minoritetsrådgivere i regionen. RVTS Sør har hovedansvaret for Agdernettverket og samarbeider med IMDi om å gjennomføre samlingene.

Tiltak 24. Forsterke arbeidet hos politi, skole, familievern og utenriksstasjoner

Tiltak 24 a) Ta i bruk risikovurderingsverktøyet Patriark i alle politidistrikt

I regjeringens Prop. 12 S (2016-2017) Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021) har økt bruk av Patriark prioritet. Dette er et verktøy for å vurdere risiko i saker som gjelder æresrelatert vold. Dette tiltaket skal sikre at politidistriktene får opplæring i Patriark og tar det i bruk i saker som gjelder æresrelatert vold.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: JD

Politidistriktene er gjennom styringsdokumenter bedt om å starte implementering og bruk av risikovurderingsverktøyet Patriark. Politidirektoratet følger utviklingen gjennom distriktenes rapportering.

Risikoverktøyet er kjent i alle politidistrikt. Det er opprettet månedlige møter med koordinatorene i samtlige politidistrikt for å sikre erfaringsutveksling og mer enhetlig praksis. I den årlige obligatoriske opplæringen for 2021 er æresrelatert vold en del av opplæringen. Politidistriktene vil sammen med POD arbeide med en felles opplæring i risikoverktøyene SARA og Patriark i 2021.

Tiltak 24 b) Videreutvikle ordningen med minoritetsrådgivere på skoler

Minoritetsrådgivere på utvalgte skoler har siden 2008 gitt råd og veiledning til utsatte elever. De har gitt utstrakt kompetanseheving til ansatte i skolen og hjelpetjenestene, og samarbeidet med frivillige organisasjoner. Regjeringen vil videreutvikle og forsterke ordningen med minoritetsrådgivere. I 2018 ble ordningen styrket med 13 nye minoritetsrådgivere, fra dagens 25. Det skal vurderes å legge om dagens ordning til en tilskuddsordning for fylkeskommuner, slik at de kan søke IMDi om ressurser til å ansette en minoritetsrådgiver. Formålet er å styrke flerkulturell kunnskap og kompetanse i skolesektoren, med et særskilt oppdrag knyttet til negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Det er videre besluttet at det i 2019 skal etableres et ambulerende fagteam som skal bidra til bedre kompetanse i hjelpetjenestene, og være et rådgivningstilbud til elever og skoler som ikke har minoritetsrådgivere.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

Skoleeiere oppgir at skolen som helhet har fått et kompetanseløft på temaene negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse gjennom minoritetsrådgiverordningen, og at de ser mange fordeler med å få tilført minoritetsrådgivernes spisskompetanse inn i skolemiljøet. Gjennom utvidelsen av ordningen har minoritetsrådgiverne nådd ut til flere elever og ansatte i skolesektoren, og til øvrig hjelpeapparat med kompetanseheving og veiledning i en-

keltsaker. Ordningen ble utvidet med 11 nye stillinger i 2019, og det var i 2020 totalt 49 minoritetsrådgivere utplassert på utvalgte skoler i alle fylkeskommuner. Ordningen er ytterligere styrket med ti nye stillinger i 2021.

IMDi har gått systematisk gjennom minoritetsrådgivernes metoder og praksis med samtalegrupper og individuelle samtaler med ungdommer for å vurdere hva som gir best resultater og potensiell overføringsverdi til andre skoleansatte. IMDi gjennomgår også systemet for minoritetsrådgivernes rapportering på enkeltsaker og vurderer forbedringer.

IMDi har opprettet et sentralt basert fagteam som skal veilede ansatte på skoler som ikke har minoritetsrådgiver, i flyktningtjenester, NAV, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester. Teamet starter arbeidet i januar 2021.

Regjeringen har vurdert å overføre minoritetsrådgiverordningen til fylkeskommunene, men viderefører dagens organisering i IMDi. Dette sikrer en fortsatt nasjonal forankring hvor ordningen kan videreutvikles som en enhetlig tjeneste over hele landet, og at dette skjer i sammenheng med øvrige særskilte hjelpetjenester for utsatte personer.

Tiltak 24 c) Videreutvikle familieverntjenestenes rolle i arbeidet mot tvangsekteskap og æresrelatert vold

BFD har de senere årene styrket familieverntjenestens innsats mot vold i nære relasjoner, blant annet gjennom regjeringens Prop. 12 S (2016-2017) Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021). Innsatsen mot tvangsekteskap og æresrelatert vold skal sees i sammenheng med denne styrkingen. Særlige utfordringer knyttet til æresrelatert vold skal inngå i fagveiledere og kompetansehevingstiltak som utvikles. Samarbeidsprosjektet mellom Stovner politistasjon og Enerhaugen familievernkontor skal evalueres, og hvis det viser gode resultater, skal det videreutvikles.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: BFD

Ved Enerhaugen familievernkontor er det organisert et nasjonalt spisskompetansemiljø for familievernets innsats mot vold i nære relasjoner og høykonflikt (SKM vold). SKM vold har fått i oppdrag å sikre at handlingsplanens temaer inngår i deres fagutviklingsarbeid. SKM vold har utarbeidet anbefalinger om hva familievernets rolle og mandat bør være i arbeid med æresrelatert vold. De har også anbefalt områder for videreutvikling av kompetanse på dette området i tjenesten. Samarbeidsprosjektet mellom Stovner politistasjon og Enerhaugen familievernkontor følgeevalueres. Ut fra resultatene, vil Bufdir, i samarbeid med Enerhaugen familievernkontor og SKM vold, vurdere videre arbeid.

I tiltaket inngår også samarbeidsprosjektet mellom Stovner politistasjon og Enerhaugen familievernkontor. Formålet med prosjektet er å finne frem til gode modeller for å jobbe med utsatte for tvangsekteskap og æresrelatert vold. En rapport som beskriver samarbeidsprosjektet ble ferdigstilt av NOVA i november 2020. Samlet sett har prosjektet hatt god måloppnåelse, og rapporten viser at prosjektet representerer et godt og bærekraftig supplement til de

mer tradisjonelle tilnærmingene i saker om vold og kontroll i minoritetsfamilier. Bufdir vil i samarbeid med POD vurdere hvordan rapporten skal følges opp.

Tiltak 24d) Videreutvikle ordningen med integreringsrådgivere

Integreringsrådgivere er spesialutsendinger ved utenriksstasjonene i Amman, Ankara, Islamabad og Nairobi. IMDi er fagansvarlig etat for spesialutsendingene. De håndterer saker der personer er utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og arbeider innenfor utenriktjenestens rammer for konsulær bistand. Integreringsrådgivere gir kompetanseheving til utenriktjenesten og hjelpetjenestene i Norge basert på erfaringene med å følge opp utsatte i utlandet. Kunnskap om utviklingen i innvandrere og flykningers opprinnelsesland og nærområder er også viktig for å få til godt mottaks- og integreringsarbeid i Norge. Ordningen skal videreutvikles for å styrke overføringen av kunnskap fra integreringsrådgiverens arbeid til andre utenriksstasjoner, hjelpetjenester i Norge og innvandrermiljøer. Mandat og stillingsinstruks skal revideres i tråd med denne handlingsplanen og omfatte arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og andre familievoldssaker. Veiledningsfunksjonen overfor utenriksstasjoner i regionen de tjenestegjør i, skal presiseres. De skal ha regelmessige reiser til Norge for å bidra i kompetansehevende arbeid. Det skal legges en plan for veilednings- og kompetansehevingsarbeidet. Planen skal være koblet til tverrsektoriell kompetansestrategi, jf. tiltak 22 a.

Status: Pågående

Ansvarlig: KD

KD har i samarbeid med UD og IMDi utarbeidet en ny instruks for integreringsrådgiverne (mandat) som blant annet presiserer veiledningsansvar for utenriksstasjoner i land utenfor sitt tjenesteområde. Det er utviklet en ny retningslinje for kontakt mellom UD, KD og IMDi.

Det skal utarbeides plan for veilednings- og kompetansehevingsarbeidet som sees i sammenheng med tiltak 22a i handlingsplanen om utarbeidelse av en tverrsektoriell kompetansestrategi i arbeidet mot vold og overgrep. Dette arbeidet har startet.

I forbindelse med reiser til Norge for integreringsrådgiverne kompetansehevingsarbeid og møter med relevante aktører. I 2020 har integreringsrådgiverne hatt dialogmøter med IMDi bousingsteam, minoritetsrådgivere, Sør- Østpolitidistrikt, KRIPOS, POD, Kompetansteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll og Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM). Integreringsrådgiverne har også bidratt med innlegg på webinarer i regi av RVTS- Øst og RVTS – Vest for ansatte i bla. barneverntjenesten, NAV, krisesentre, skolehelsetjeneste, skoleansatte, politi, familievern og flykningstjenester.

Tiltak 25. Forsterke behandlingstilbudet til utsatte for kjønnslemlestelse

Tiltak 25 a) Likeverdig behandlingstilbud til utsatte for kjønnslemlestelse

En foreløpig kartlegging foretatt av Helsedirektoratet viser at tilgjengeligheten på behandlingstilbud til jenter og kvinner utsatt for kjønnslemlestelse varierer i de ulike helseforetakene. Helseforetakene har ansvar for at det tilbys helhetlig og god helsehjelp, og skal sørge for et likeverdig behandlingstilbud til den aktuelle pasientgruppen.

Status: Pågående

Ansvarlig: HOD

Helsedirektoratet fikk i sitt tildelingsbrev for 2019 i oppdrag å se på hvordan tiltaket kunne gjennomføres. Tiltaket er per utgangen av 2020 ikke ferdigstilt. Helsedirektoratet har i dialog med de regionale helseforetakene (RHF) fått tilbakemelding om at det foreligger et adekvat behandlingstilbud til de som er kjønnslemlestet, og at det i alle regioner er tilbud om åpne inngrep. Det er ukjent i hvilken grad de berørte faktisk benytter seg av tilbudet. Det er relativt få personer som har fått utført slike inngrep ved OUS. Det er fortsatt behov for å se nærmere på om tilbudene i regionene er tilgjengelige og likeverdige, men arbeidet har ikke kunnet prioriteres på grunn av den pågående korona-pandemien. NKVTS har også flere forskningsprosjekter om helsehjelp til kjønnslemlestedede jenter og kvinner. Helsedirektoratet avventer resultater fra de ulike forskningsprosjektene. En spørreundersøkelse fra NKVTS har undersøkt fastlegers opplæring om kjønnslemlestelse, deres oppfatning av egen kunnskap om kjønnslemlestelse og tidligere erfaringer med pasienter med helseproblemer relatert til kjønnslemlestelse. Kun 223 av 3794 fastleger har svart på undersøkelsen, som viser at 68 % av respondentene har fått opplæring om kjønnslemlestelse. Drøyt halvparten har fått opplæring i helseproblemer som er relatert til kjønnslemlestelse. Resultater fra spørreundersøkelsen viser at det fortsatt er behov for kompetanseheving om kjønnslemlestelse for leger, og at de yngre legene har mer kunnskap om fenomenet enn de som er eldre. Helsedirektoratet vil se nærmere på funnene og blant annet se det i sammenheng med e-læringskurset om vold i nære relasjoner for leger. Kurset har en egen modul om kjønnslemlestelse, og det kan være hensiktsmessig å vurdere oppdatering av innhold i modulen, i tråd med noen av funnene i spørreundersøkelsen. Behandlingstilbudet til kjønnslemlestedede bør ses i en helhetlig sammenheng. Hvor mye oppmerksomhet primærhelsetjenesten har om fenomenet, kan ha betydning for tilgangen til spesialisthelsetjenesten.

Tiltak 25 b) Videreutvikle behandlingstilbudet til kjønnslemlestedede basert på ny kunnskap

En ny diagnosekode om kjønnslemlestelse fra Verdens helseorganisasjon (WHO) er tatt inn i den norske utgaven av den internasjonale statistiske klassifikasjonen av sykdommer og beslektede helseproblemer. Det betyr at man på sikt vil kunne få statistikk på antall kjønnslem-

lestede personer som mottar helsehjelp i Norge. Det vil gi ny kunnskap om bruken av behandlingstilbudet for kjønnslemlestedede i Norge, som skal danne grunnlag for videreutvikling av tilbudet til denne pasientgruppen.

Status: Pågående

Ansvarlig: HOD

For å få mer kunnskap om bruken av behandlingstilbudet, vil Helsedirektorat følge tilgjengelig statistikk på antall kjønnslemlestedede personer som mottar helsehjelp i Norge, fordelt på regionene. Statistikken vil være et av flere grunnlag for arbeidet med å videreutvikle tilbudene i primær- og spesialisthelsetjenesten. Arbeidet er i en oppstartfase. Etersom det er relativt få pasienter som får diagnosekoden (som WHO har innført) som hoveddiagnose, er det grunn til å tro at koden ikke er tilstrekkelig kjent og innarbeidet i den kliniske hverdagen i spesialisthelsetjenesten. Det er også grunn til å tro at både primær- og spesialisthelsetjenesten ikke i tilstrekkelig grad fanger opp pasienter som bør få helsehjelp på grunn av kjønnslemlestelse.

Statistikk fra Norsk pasientregister (NPR) for bruk av diagnose Z91.7 som hoveddiagnose: 32 pasienter i 2016, 53 pasienter i 2017, 62 pasienter i 2018, 55 i 2019 og per 2. tertial i 2020 var det 27 pasienter med kvinnelig kjønnslemlestelse som hoveddiagnose. Statistikken over kodebruk av Z91.7 viser fortsatt et relativt lavt antall pasienter som får helsehjelp i spesialisthelsetjenesten. For 2020 kan pandemien være en medvirkende årsak.

Innhenting av bedre kunnskap og videreutvikling av tilbudet er forsinket på grunn av pandemien. Det forventes også resultater fra flere pågående studier hos NKVTS, jf. rapportering på tiltak 25a.

Innsatsområde 5: Styrke forskning og øke kunnskapsdeling

Innsatsen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse skal være kunnskapsbasert og utvikles i tråd med ny kunnskap og nye erfaringer i arbeidet. Tiltakene under dette innsatsområdet skal bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget, og bidra til informasjons- og kunnskapsoverføring mellom offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner.

Tiltak 26. Styrke forskning om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og flergifte

Fra 2017 skal forskning om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse innlemmes i Forskningsprogram om vold i nære relasjoner (Voldsprogrammet) i regi av NKVTS og NOVA. Det oppfordres til tverrfaglig samarbeid om større prosjekter. Forskningen skal se nærmere på erfaringer i andre land. Blant annet skal det sees nærmere på Storbritannias bruk av sivilrettslige beskyttende kjennelser i forbindelse med ufrivillige reiser til utlandet «Forced Marriage Protection Order» (FMPO). Det er også behov for mer kunnskap om flergifte i en norsk sammenheng. Det skal innhentes kunnskapsstatus og utvikles kunnskap om denne tematikken, blant annet når det gjelder omfanget i familiegjenforeningssaker. Tiltak i denne planen skal følgeevalueres for å synliggjøre utviklingen og utfordringer underveis i arbeidet.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

[Forskningsprogram om vold i nære relasjoner \(Voldsprogrammet\)](#), som JD har etablert ved NKVTS og Velferdsforskningsinstituttet NOVA, har i perioden 2017-2019 blitt styrket med totalt 6 mill. kroner årlig for forskning om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Leveranser publiseres på nettsidene til [NOVA](#) og [NKVTS](#).

NKVTS har oppdatert [den digitale veiviseren](#) om kjønnslemlestelse, og [informasjonbrosjyrer](#) er oppdatert og fins på flere språk. NOVA har publisert den første norske boka om vold i nære relasjoner som har mangfold som hovedperspektiv. NOVA hadde et [formidlingsseminar](#) om nøkkelfunn den 17. september 2020.

Tiltak 27. Styrke nasjonalt og internasjonalt samarbeid for utveksling av kunnskap og erfaringer

Tiltak 27 a) Øke erfarings- og kunnskapsutvekslingen mellom innvandrersorganisasjoner, ressurspersoner og myndighetene

IMDi skal i samarbeid med Helsedirektoratet, Bufdir, Udir og UD gjennomføre møter og seminarer med innvandrersorganisasjoner og ressurspersoner, for å styrke utveksling av erfaring og kunnskap fra arbeidet mot barneekteskap, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og etterlatte barn og unge som gjøres i Norge, i opprinnelseslandene og internasjonalt. Det skal også formidles informasjon om ulike instansers roller og oppfølgingsrutiner, inklusive ram-

mene for utenriktjenestens konsulære arbeid. Hensikten er blant annet å forklare betydningen av reiseråd i enkelte land, for å forebygge reiser og lengre opphold i risikoutsatte områder hvor muligheten for å gi konsulær bistand er begrenset.

Status: Ferdigstilt

Ansvar: KD

En referansegruppe for handlingsplanen har gitt tilbakemeldinger på arbeidet underveis. Gruppen hadde representanter fra frivillige organisasjoner og ressursmiljøer, og mandatet var gjensidig informasjonsutveksling. Myndighetene fikk tilbakemeldinger om erfaringer med hjelpetilbud og utviklingstrekk om temaene i berørte miljø, og gruppa skulle bidra til at arbeidet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ble gjort kjent i berørte miljøer. IMDi har koordinert arbeidet i gruppa.

IMDis minoritetsrådgivere har hatt omfattende samarbeid med frivillige organisasjoner som har mottatt tilskudd til prosjekter for å forebygge negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Dette har bidratt til å styrke kompetanse- og informasjonsdeling, som igjen bidrar til å øke deltakelsen i samfunnslivet for unge med innvandrerbakgrunn.

IMDi har arrangert åpne temamøter om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold med innledninger fra blant andre Utenriksdepartementet, Bufdir, organisasjoner og ressurspersoner. IMDi har også holdt foredrag om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for frivillige organisasjoner. Målgruppen for foredragene har vært ungdom og voksne med minoritetsbakgrunn som kurses som endringsagenter.

IMDi tildelte i 2020 Internasjonal Helse- og Sosialgruppe (IHSG) kr. 500 000 til prosjektet "Empowerment" om negativ sosial kontroll, som gjennomføres i samarbeid med frivillige organisasjoner i Pakistan. Tiltaket er en konferanse den 3.12. 2020, basert på dialog og empowerment, rettet mot foreldre og ungdommer i et område mange pakistanere i Norge har tilhørighet. Tema på konferansen vil være hvordan den pakistanske diasporaen har det i Norge, norske lover og hvordan det sosiale presset fra familie i hjemlandet bidrar negativt til utviklingen i diasporaen. I tillegg vil betydningen av arbeid med normkritikk i Pakistan knyttet til negativ sosial kontroll vektlegges.

Tiltak 27 b) Øke erfarings- og kunnskapsutveksling internasjonalt

Norges bidrag til kunnskaps- og erfaringsutveksling mellom land skal styrkes. Dette skal skje gjennom deltakelse i internasjonale nettverk mellom myndigheter og sivilt samfunn om arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Under Norges formannskap i Nordisk ministerråd skal det i 2017 arrangeres en konferanse om iverksettelsen av Istanbulkonvensjonen om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Det skal vurderes hvordan de særskilte artiklene om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan innlemmes i denne konferansen.

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: KD

Norske erfaringer er presentert ved flere anledninger, i bilaterale møter med andre europeiske land samt internasjonale konferanser. Temaet fikk mye oppmerksomhet fra møtepartnere i forbindelse med KDs møter med EU-kommisjonen i april 2019, og det var tema i departementets møter med relevante FN-organisasjoner i mai 2019.

Videre har departementet tatt initiativ til å etablere *Nordisk nettverk om arbeid mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold*. Det første møtet i dette nettverket blir gjennomført i Oslo i juni 2019. Nettverket samarbeidet med Nordisk Ministerråd (NMR) våren 2020 om å kartlegge nordisk arbeid på feltet. Det resulterte i rapporten "Strategier og initiativer til forebygging af negativ social kontroll og æresrelatert vold i de nordiske lande", utarbeidet av Ramboell og finansiert av NMR. Rapporten ble lansert på et nordisk webinar, med Kunnskapsdepartementet og NMR som vertskap.

IMDi har hatt et samarbeid med Social Insurance Board (SIB) i Estland hvor IMDi har formidlet norske erfaringer med å etablere og utvikle innsats mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. IMDi og SIB holdt en felles konferanse for estisk hjelpeapparat i desember 2020. Tema for konferansen var fenomenforståelse om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, samt veiledning til ulike grupper av det estiske hjelpeapparatet som barnverntjeneste, skoler og politi. Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll bidro også, samt andre representanter for det norske hjelpeapparatet.

Under Norges formannskap i Nordisk ministerråd ble det i 2017 arrangert en konferanse om iverksettelsen av Istanbulkonvensjonen om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. De særskilte artiklene om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ble innlemmet i konferansen.

Tiltak 28. Utarbeid en internasjonal strategi mot barne- og tvangsekteskap

I Handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken 2016-2020 har Norge forpliktet seg til å støtte multilaterale aktørers arbeid for å redusere barne- og tvangsekteskap, i tillegg til nasjonale aktørers arbeid. Norge støtter allerede multilaterale aktørers, blant annet UNICEFs, og sivilt samfunnsorganisasjoners, blant annet PLANs, arbeid for å redusere barne- og tvangsekteskap. Bekjempelsen av disse skadelige praksiser ligger også til grunn for vår satsing på utdanning for tenåringsjenter, og må sees i sammenheng med vår innsats for å bekjempe vold mot kvinner og øvrig humanitær bistand i opprinnelsesland og områdene rundt. Dette arbeidet vil videreføres. Ambisjonen er å bidra til at denne praksisen avskaffes innen en generasjon i tråd med FNs bærekraftsmål 5.3.

For å bedre se sammenhengen mellom arbeidet som gjøres ute og hjemme, skal det utvikles en strategi for Norges innsats mot barne- og tvangsekteskap som ser den internasjonale og nasjonale satsningen i sammenheng, etter modell av Strategi for styrket internasjonal innsats mot kjønnslemlestelse av jenter for perioden 2014 – 2017. Hensikten er å bidra til mer langsiktig og systematisk kunnskapsutvikling, erfaringsutveksling og innsats på tvers av landegrensener mellom aktører i opprinnelseslandene og i Norge som jobber mot denne type overgrep (sivile samfunnsorganisasjoner, innvandrersorganisasjoner og myndigheter)

Status: Ferdigstilt

Ansvarlig: UD

Norges [Strategi mot skadelige skikker 2019-2023](#) ble lansert på den internasjonale dagen for jenter, den 11. oktober 2019. Strategien fokuserer på det internasjonale arbeidet mot kjønnslemlestelse og barne- og tvangsekteskap, men også arbeid for å forhindre at det er preferanse for å få sønner.

Med denne strategien styrker Norge innsatsen mot skadelige skikker gjennom målrettede tiltak i regi av FN og sivilt samfunn, og som en del av bistanden til blant annet utdanning, helse, likestilling og menneskerettigheter. Strategien legger også føringer om at den norske pådriverrolle skal forsterkes i internasjonale fora.